

ŽIŽKA, PETR:

ZA VÁLKY. SLATINICE 1939–1945

Obecní úřad Slatinice, Olomouc 2020, 160 s.

ISBN 978-80-907899

Petr Jirák

O českém protinacistickém odboji již byla popsána spousta papíru, přesto lze v této oblasti leccos nového objevovat. Téměř každá obec, jež se nacházela na území tzv. protektorátu Čechy a Morava (1939–1945), se může pochlubit nějakými svými rodáky či obyvateli, kteří se zapojili do hnutí odporu proti nelidskému a brutálnímu nacismu. Mohlo se jednat o různé aktivity, např. účast v domácím odbojovém hnutí v první fázi okupace (Obrana národa, sokolský odboj, komunistické podzemí), pomoc poskytnutou parašutistům nebo partyzánům, přímou účast v partyzánském hnutí či květnovém povstání na samém konci okupace. Případně se vlastenci mohli zapojit do zahraničního odboje – ti, co žili v protektorátu, museli nejprve ilegálně překročit hranice a poté absolvovat cestu, často dlouhou a nebezpečnou. Publikace se podrobně zabývá osudy pěti účastníků protinacistického odboje ze Slatinic (ve třech případech se jednalo o místní rodáky).

Petr Žižka, autor publikace, pochází z Uherského Hradiště a již dlouhodobě se zajímá o československé příslušníky Britského královského letectva (RAF) za druhé světové války. V letech 2017 a 2019 obdržel Cenu Edvarda Beneše, čestné uznání v oblasti historie. Soutěž, kterou každoročně vyhlašuje Sezimovo Ústí, je určena mladým historikům a sociologům. Žižka, absolvent Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, uspěl se svou bakalářskou prací (*Pozemní personál 311. perutě z okresu Uherské Hradiště*) a magisterskou prací (*Čs. pozemní personál No. 3811 Servicing Echelon*).

Zájem o české příslušníky britského letectva mohl Žižka poměrně bohatě uplatnit rovněž v knize o Slatinicích, poněvadž tři z pěti sledovaných mužů působili za války u letectva v Anglii. Josef Taláb (narozen v roce 1909 na Břec-lavsku) žil ve Slatinicích jen krátkou dobu, přesto je pasáž o něm jednoznačně nejdelší. Čtenář má možnost přečíst si tři delší dopisy, které Taláb napsal od července 1941 do ledna 1942 Hermíně Pivoňkové, bývalé spolužačce z Břec-lavi, jež tehdy žila v Kanadě. Dozví se z nich mj. o Talábově averzi vůči části čs. emigrace v Anglii (té, jež se přímo nezapojila do přímých válečných bojů a ani o to neměla zájem). Velká pozornost je věnována náletům, jichž se Taláb zúčastnil jako člen osádky bombardéru Wellington. Radiotelegrafista Taláb

zemřel 15. dubna 1942 – po návratu z bombardování Dortmundu byl jeho bombardér sestřelen nepřátelským stíhačem.

Stanislav Havlíček (narozen 1912 na Vysočině) a Bernard Mišák (narozen 1904 ve Slatinicích) měli za války podobný osud. Oba se dostali tzv. balkánskou cestou do Francie a po její porážce v červnu 1940 na britské ostrovy, kde působili v pozemním personálu britského letectva. Havlíček byl zbrojířem u 310. čs. perutě a poté montérem-zbrojířem 311. čs. perutě. Po válce pokračoval až do března 1950 ve službách u čs. letectva. Po přeložení do zálohy skončila jeho vojenská kariéra, od té doby pracoval jako frézař v Sigmě Lutín. Bernard Mišák se zapojil do odboje již na přelomu let 1939 a 1940, kdy před svým odchodem do Francie několik měsíců převáděl české i jiné občany ze Slovenska do Maďarska. Automechanik Mišák byl ve Velké Británii přeškolen na leteckého mechanika a stal se motorářem 312. čs. perutě. Na rozdíl od Havlíčka opustil po válce čs. letectvo na vlastní žádost a od roku 1947 pracoval jako dělník v Hlubočkách. Tam byl dokonce v průběhu šedesátých let předsedou místní organizace KSČ. Zřejmě se tedy nejednalo o komunisty pronásledovaného „západáka“. V této souvislosti Žižka nezmiňuje, jak to dopadlo s Mišákovým manželstvím. V roce 1944 si totiž Mišák ve Velké Británii vzal za manželku Susan McLean.

Odboje v zahraničí se zúčastnil též MUDr. Jaroslav Marek (narozen 1888 ve Slatinicích). Velkou pozornost věnoval Žižka Markově službě v rakousko-uherské armádě v letech 1913–1918. Autor často cituje Markovy dopisy rodičům, z nichž se čtenář dozví řadu informací i drobných postřehů týkajících se východní fronty první světové války. Dopisy jsou uloženy ve Vlastivědném muzeu v Olomouci, ve fondu MUDr. Jaroslav Marek. V letech 1921–1939 žil Marek ve Francii, kde pracoval na čs. konzulátě v Paříži jako úřední lékař. V roce 1939 dal dobrovolně k dispozici lékařské služby vznikajícímu 2. čs. odboji. V listopadu 1939 byl zařazen do čs. armády ve Francii a v hodnosti kapitána zdravotnictva v záloze byl vtělen k vojenské správě Československého národního výboru. Od konce roku 1939 do června 1940 byl lékařem odvodní komise v Paříži a poté v Marseille. Již v září 1940 byl v Anglii navzdory dobrému hodnocení propuštěn z činné vojenské služby. Od jara 1942 do jara 1944 pracoval v laboratoři pro klinická vyšetření u Československého červeného kříže v Londýně. Když v roce 1954 zemřel, byl stále zaměstnancem laboratoře v Olomouci.

Na rozdíl od čtyř předchozích byl Josef Mišák (narozen 1889 ve Slatinicích), bratranec mechanika Bernarda Mišáka, členem domácího odboje. Životopis Josefa Mišáka obsahuje podrobné líčení jeho angažmá v první světové válce. Na východní frontě padl v září 1915 do ruského zajetí a v následujícím

roce vstoupil do čs. vojska v Rusku. V roce 1918 se Mišák, člen 2. roty Úderného praporu, zúčastnil několika bojů s bolševiky. Hned v prvním z nich (Kansk) utrpěl průstřel levého stehna. V březnu 1920 se po řadě let vrátil do vlasti. Od roku 1923 byl strážníkem policejního úřadu v Olomouci, ve volném čase se hodně věnoval Sokolu – nejprve jednotě Slatinice a po přestěhování jednotě Olomouc-Nové Sady. Nejpozději v létě 1939 se zapojil do protinacistického odboje, ze začátku se jednalo o rozšiřování ilegálních tiskovin, např. V boj. Do hnutí odporu zapojil několik spolehlivých policistů z Olomouce. V roce 1940 prováděli pro organizaci Obrana národa zpravodajskou činnost, mj. sledování transportů německé armády přes Olomouc, zjištění stavu zásob pohonných hmot německé armády v Hejčíně. Obvodní policejní inspektor Jan Šorm dokonce někdy na jaře 1941 získal z budovy posádkového velitelství v Olomouci kopii mapy s plánovaným postupem německé armády do Sovětského svazu. V únoru 1942 Mišák odešel do penze a již v průběhu dalšího měsíce utekl před gestapem. Se synem Josefem se skrýval v Praze, avšak tam je po atentátu na Heydricha nechtěl již nikdo ukrývat, proto se vydali pěšky pryč z města. Dne 1. června 1942 byli bez osobních dokladů zatčeni četníky v Českém Brodě. Mišákova manželka Marie a syn Josef byli popraveni v Brně za druhého stanného práva. Josef Mišák byl po dlouhých výsleších odsouzen k trestu smrti v červnu 1943 a 8. září téhož roku byl spolu se šesti spolupracovníky z odboje oběšen v Berlíně-Plötzensee.

Slatinicím za druhé světové války se přímo věnuje až poslední kapitola. Údaje o Slatinicích před osvobozením zabírají jen necelé dvě stránky (!) a navíc jsou převzaty pouze z poválečné publikace *Kraj, jímž táhla válka* od Jana Cekla. Žižka píše, že Ceklova publikace využila zápisu z obecní kroniky Slatinic, avšak sám zřejmě neprostudoval obsah této kroniky, která je uložena ve Státním okresním archivu Olomouc (fond Místní národní výbor Slatinice, inv. č. 11). Ke studiu protektorátního období v obci mohl využít i jiné archíválie z tohoto archivu. Ceclův údaj o vykolejení vlaku u Slatinic, případně Drahanovic, na přelomu let 1944/1945 není ověřen citací dobového hlášení této diverzní akce, kterou mimochodem nezmiňuje ani Radimský (*Chronologie partyzánských a jiných bojových akcí na Moravě 1943–1945*. Sborník archivních prací, 1, 1965, s. 3–172). Boje v okolí obce a osvobození Slatinic v květnu 1945 líčí autor naopak podrobně. Velkou pochvalu zaslouží za využití fondů Ústředního archivu Ministerstva obrany Ruské federace.

Kladem předložené publikace je použití velkého množství fotografií u všech šesti kapitol. Použité fotografie pochází z řady osobních sbírek, několika institucí a dvou starších publikací. Ve všech případech jsou obrazové přílohy umístěny až za textem životopisu, výjimku představují portréty odbojářů umístěné na začátku kapitol. Osobně bych považoval za lepší, kdyby byly fotografie umístěny průběžně v celém textu. Autor využil archiválie z šesti paměťových institucí (včetně zmíněné ruské), pět nepublikovaných pramenů, materiály a sdělení řady soukromých osob, poměrně rozsáhlé množství literatury a 13 internetových zdrojů. Obecní úřad Slatinice nutno pochválit za vydání knihy v pevné vazbě a na kvalitním papíře.

Publikaci lze hodnotit jako velmi povedenou práci, jež se zabývá zejména osudy pěti účastníků druhého odboje ze Slatinic. Publikace podrobně sleduje i další kapitoly života Stanislava Havlíčka, Jaroslava Marka, Bernarda Mišáka, Josefa Mišáka a Josefa Talába (v tomto, tj. abecedním pořadí) a ilustruje tak těžkou a složitou dobu, v níž jmenovaní žili. Bylo by velmi dobré, kdybychom měli k dispozici kvalitní životopisy co největšího množství účastníků 2. čs. odboje, ale taková situace je dost vzdálená realitě. Avšak zásluhou předložené publikace se počet hodnotných životopisů odbojářů znovu rozšířil. Žižkova kniha zároveň patří obecně k velmi kvalitním dílům z oblasti regionální historie Olomoucka, případně celé střední Moravy.

Mgr. Petr Jirák
Zemský archiv v Opavě
Státní okresní archiv Přerov
Sokolů 1
750 02 Přerov VIII – Henčlov
Česká republika
e-mail: p.jirak@pr.archives.cz